
RECENZJE I OMÓWIENIA

„Studia Pastoralne” 2005, nr 1, s. 257–290

Teologia pastoralna, t. 1: *Teologia pastoralna fundamentalna*, red. R. Kamiński, Wydawnictwo Atla 2, Lublin 2000, ss. 448, ISBN 83-86882-64-6.

Wielokierunkowe i dynamiczne przemiany dokonujące się we współczesnym świecie stawiają Kościół przed nowymi wyzwaniami. Są to na ogół wyzwania trudne i domagające się szybkich i konkretnych rozwiązań. W pokonywaniu tych trudności przychodzi z pomocą teologia pastoralna, która zajmuje się życiem i działalnością Kościoła w świecie współczesnym. Właśnie tej dyscyplinie został poświęcony podręcznik przygotowany pod redakcją ks. prof. dra hab. Ryszarda Kamińskiego. W powstaniu pierwszego tomu podręcznika uczestniczyli pracownicy specjalizacji teologii pastoralnej KUL przy współpracy teologów z innych ośrodków w Polsce¹.

Pierwszy tom podręcznika składa się z dziewięciu rozdziałów poprzedzonych przedmową napisaną przez przewodniczącego Komisji Duszpasterskiej Konferencji Episkopatu Polski arcybiskupa Damiana Zimonia oraz wstępu autorstwa redaktora podręcznika ks. prof. dra hab. Ryszarda Kamińskiego. Znajdujemy w nim problematykę wchodzącą w zakres teologii pastoralnej fundamentalnej. Pierwszy rozdział obejmuje zagadnienia związane z wprowadzeniem do teologii pastoralnej, czyli pojęcie i problematyka teologii pastoralnej, omówienie teologicznego i praktycznego charakteru tej dyscypliny oraz metody teologii pastoralnej. Ponadto zaprezentowano tutaj nauki pomocnicze teologii pastoralnej, zarówno teologiczne jak i pozateologiczne. Z tych ostatnich szczegółowo potraktowano psychologię pastoralną i socjologię religii i ich relacje wobec teologii pastoralnej.

Rozdział drugi ukazuje historyczne etapy rozwoju teologii pastoralnej. Na początku przedstawiono rozwój teologii pastoralnej do jej usamodzielnienia się jako dyscypliny teologicznej w 1777 roku, następnie koncepcje teologii pastoralnej do drugiej wojny światowej oraz poglądy teologicznopastoralne: Roberta Füglistera, Graziosa Cerianiego, Karla Delahaye i Franza Xavera Arnolda. Przedstawiono także teologię pastoralną po Soborze Watykańskim II, który otworzył przed nią nowe per-

¹ W tworzeniu pierwszego tomu wzięli udział następujący autorzy: R. Kamiński, A. Tomkiewicz, K. Świąs, W. Przygoda, B. Drożdż, M. Fiałkowski, W. Piwowski, J. Wal, S. Pamuła, S. Bielecki, M. Rusecki, M. Kalinowski, M. Marczewski, J. Mikołajec.

spektywy i zadania, wyznaczając jej nowy styl i metodę prowadzenia swej refleksji. Rozdział kończą rozważania dotyczące teologii pastoralnej w Polsce.

Kwestie dotyczące problematyki z zakresu kryteriologii podejmuje rozdział trzeci i czwarty. W trzecim rozdziale czytelnik znajdzie zagadnienia omawiające istotę i posłannictwo Kościoła ze szczególnym uwzględnieniem współczesnych ujęć Kościoła. Zwrócono tutaj uwagę na Kościół jako lud Boży, Kościół jako powszechny sakrament zbawienia, Kościół uniwersalny i Kościoły partykularne, instytucjonalny i wspólnotowy wymiar Kościoła oraz działalność Kościoła *ad intra* i *ad extra*. Następnie zaprezentowano podstawowe funkcje Kościoła, zwracając uwagę na posoborowe ujęcie funkcji podstawowych i ich wzajemne podporządkowanie.

W rozdziale czwartym znajdziemy rozważania nad urzeczywistnianiem się Kościoła dzisiaj. Złożyły się na to omówienia dotyczące urzeczywistniania się Kościoła w diecezji i parafii, w zrzeczeniach religijnych i rodzinie jako Kościele domowym. Ponadto podjęto kwestie zasady pomocniczości i roli dialogu w życiu Kościoła oraz środków społecznego przekazu w duszpasterstwie.

Rozdział piąty i szósty obejmuje zagadnienia z kariologii. Zamieszczono w nich kwestie dotyczące znaków czasu, ich rozpoznawania i interpretacji oraz stosunku Kościoła do świata. Z bogatej tematyki relacji Kościół – świat ukazano problem inkulturacji, zasady partycypacji Kościoła w rozwoju świata, zagrożenia wiary i religijności płynące ze strony świata oraz obecność Kościoła w życiu kulturalnym, gospodarczo-społecznym, politycznym i w środowisku naturalnym.

Kolejne rozdziały podejmują zagadnienia z zakresu prakseologii. Rozdział siódmy dotyczy teologicznych podstaw duszpasterstwa. Teoretycy i praktycy duszpasterstwa muszą bowiem zdawać sobie sprawę z teologicznych podstaw duszpasterstwa, w przeciwnym razie ich refleksja i działalność może być oderwana od źródeł, z których wypływają (s. 293). Omówiono tutaj chrystologiczne, pneumatologiczne i eklezjologiczne podstawy duszpasterstwa.

Rozdział ósmy dotyczy podmiotu duszpasterstwa. Wspólnota ludu Bożego, którą tworzą świeccy, duchowni i osoby konsekrowane stanowi podmiot duszpasterstwa w zróżnicowanym stopniu i zakresie. Zatem omawiany rozdział podejmuje kwestie realizacji apostołatu hierarchicznego, apostołstwo instytucji życia konsekrowanego, laikat i formy apostołstwa świeckich oraz posługę teologów świeckich w Kościele.

Pierwszy tom podręcznika pt. *Teologia pastoralna* kończy rozdział dziewiąty, traktujący o duszpasterstwie jako działalności zorganizowanej. Składają się nań rozważania dotyczące relacji pomiędzy teorią i praktyką, funkcji kierowniczej Kościoła oraz etapów działalności zorganizowanej.

Recenzowany podręcznik stanowi całościowe ujęcie teologii pastoralnej fundamentalnej uprawianej w nurcie eklezjologicznym. Jest pierwszym w języku polskim gruntownym opracowaniem koncepcji teologii pastoralnej jako samodzielnej dyscypliny naukowej, czerpiącej z dwóch źródeł: z Objawienia Bożego i doświadczenia osób i wspól-

not chrześcijańskich. Na szczególne podkreślenie zasługuje omówienie metody teologii pastoralnej oraz ukazanie normatywnego i praktycznego charakteru teologii pastoralnej.

W omawianym podręczniku ważne miejsce zajmuje zagadnienie znaków czasu oraz relacji Kościół – świat. Biorąc pod uwagę dynamikę współczesnych przemian i płynące z nich wyzwania dla duszpasterstwa Kościoła koniecznym postulatem jest dzisiaj rozpoznawanie i teologiczna interpretacja znaków czasu oraz analiza świata, zwłaszcza pod kątem zagrożeń i niebezpieczeństwa dla wiary i religijności chrześcijanina. Nie mniej ważne wydaje się także wykorzystanie osiągnięć współczesnej prakseologii do działalności duszpasterskiej Kościoła. Znajomość zasad sprawnej organizacji odpowiednio przeniesionych na grunt teologii pastoralnej sprzyja wypracowywaniu konkretnych form posługiwania Kościoła adekwatnych do zmieniających się warunków społeczno-kulturowych życia ludzkiego.

Podręcznik pod redakcją ks. prof. Kamińskiego systematyzuje dorobek pastoralistów polskich po Soborze Watykańskim II, ale także czerpie z dorobku teologów z Zachodu. Prezentowane ujęcie teologii pastoralnej jest osadzone w realiach polskich, zwłaszcza w kontekście przemian związanych z transformacją ustrojową w Polsce. Trzeba podkreślić, że ks. prof. Kamińskiemu udało się włączyć do pracy nad podręcznikiem teologów z wielu środowisk naukowych w Polsce, co owocuje wszechstronnością opracowania teologii pastoralnej.

Nie wszystkie kwestie zostały dostatecznie wyeksponowane w pierwszym tomie podręcznika teologii pastoralnej, a to ze względu na brak specjalistów w pewnych dziedzinach teologii pastoralnej. W następnym wydaniu podręcznika powinny znaleźć się opracowania dotyczące antropologii pastoralnej oraz teologii wspólnoty.

Należy mieć nadzieję, że podręcznik teologii pastoralnej pod redakcją ks. Ryszarda Kamińskiego będzie służył nie tylko jako pomoc w formacji pastoralnej studentów wydziałów teologicznych, klerykom wyższych seminariów duchownych, ale także duszpasterzom i katechetom oraz wszystkim, którzy pragną aktywnie włączyć się w działalność Kościoła w Polsce.

O. Marek Fiałkowski OFMConv

Daniel Bourgeois, *Duszpasterstwo Kościoła*, Wydawnictwo Pallottinum, Poznań 2001, ss. 798, ISBN 83-7014-410-1.

Z nowatorską – w zamierzeniu autora – syntezą teologii pastoralnej można się zapoznać studiując obszerną książkę Daniela Bourgeois'a (z Bractwa Mnichów Apostolskich św. Jana z Malty) – *Duszpasterstwo Kościoła (La pastorale de l'Église)*. Została ona